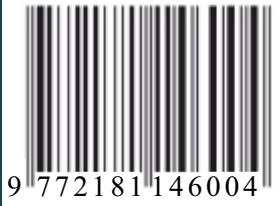

E-ISSN 2181-1466

9 772181 146004

ISSN 2181-6875

9 772181 687004

Қаюмова Н.М.	воситаларининг қўлланиши	
Fayziyeva M.Ch.	Amerika va o'zbek badiiy diskursida sadoqat va xiyonat g'oyalari talqini	292
Juraqulova G.M.	Biographic elements in "Jane Eyre" by Charlotte Brontë	296
Kadirova N.A.	Complex nature of the term "motif" in literary criticism, and the analysis of one of its variations on the example of the uzbek folk tale "Mokhistara"	300
Rakhmatova M.M., Fayziyeva Sh.R.	Literature review on the analysis of academic integrity challenges in muslim countries	304
Pulatova S.Sh.	Factors leading to family happiness in the short story "A marriage of convenience" by William Somerset Maugham	310
Xudoyev S.S.	Nemis adabiyotshunosligida topishmoq janrining tadqiq-u tavsifi	314
Zokirova N.S.	Tarjimada lingvokognitiv dunyo manzarasi, lingvistik ong va lingvistik anglashning o'zaro munosabatlari	319
Каримова Д.Х.	Таржимада вариантлик ва инвариантлик тушунчаларининг специфик хусусиятлари	324
Мамадиярова Ю.А.	Бадий таржимада меъморий экфрасис матнлар таҳлили	331
Содиқова Д.Т.	Муслихабегим Мискин шеърятининг образлар олами ва уларнинг поэтик функцияси	337
Rakhmatova Sh.B.	Reflection of feminism and ecofeminism in Dorris Lessing`s work "The cleft"	345
Азимова М.С.	Садриддин Салим Бухорий ижодида ғазал жанри	349
Бабаев О.А.	Жалолиддин Румийнинг «Маснавийи маънавий» асарининг жаҳон адабиётида ўрганилиши	352
Тўраева Л.О.	Ўрим кўшиқларининг образлар таркиби ва бадий-композицион хусусиятлари	357
Хамдамова С.Б.	Уильям Батлер Йейтс ижодида модернистик шеъринг техникаларининг қўлланилиши	362
Bahronova B.B.	Badiiy adabiyotda ijtimoiy munosabatlar va madaniy hayot talqini	368
Qodirova S.A.	"Devonu lug'otit turk" va "Zarbulmasal" asarlarida qo'llanilgan maqollarning qiyosiy-tipologik tahlili	372
Ражабов Т.А.	Замонавий ўзбек шеърятда бадий кўчимларнинг лисоний-бадий таҳлили	376
Норова Н.Б.	Усмон Кўчқор лирикасида тош ва тупроқ образларининг қўлланилиши	380
Qurbonova N.R., Mustafoyeva M.A.	Jahon adabiyotida sonet janri tadriji	384
Sayliyeva Z.R.	Ibrohim Haqqul asarlarida tasavvufga munosabat	389
MATNSHUNOSLIK VA ADABIY MANBASHUNOSLIK *** TEXTOLOGY AND LITERARY SOURCE STUDY *** ТЕКСТОЛОГИЯ И ЛИТЕРАТУРНОЕ ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ		
Olimova M.S.	Huvaydo she'riyatida tasavvuf ohanglari	395
Baxtiyorova G.M.	Ahmad Yassaviy toshbosmalarida Qur'on oyatlari talqini	400
"NAVOIY GULSHANI"		
Sayliyeva M.R.	About the artistic world of the great artist	405
PEDAGOGICS		
Safarli N.T.	Formation and development of higher education institutions in Nakhchivan during the Soviet era	408
HISTORY		
Xaitov Sh. A., Ahmadov A.A.	XX asr boshlarida Rossiya-Afg'oniston savdo-sotiq aloqalari va Afg'oniston armiyasi D.N. Logofet talqinida	415

**ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙНИНГ «МАСНАВИЙИ МАЪНАВИЙ» АСАРИНИНГ ЖАҲОН
АДАБИЁТИДА ЎРГАНИЛИШИ**

Бабаев Отабек Абдиқаримович,
Бухоро давлат университети,
хорижий тиллар факултети,
Немис филологияси
кафедраси ўқитувчиси
o.a.babaev@bukdu.uz

Аннотация: Ушбу мақолада Ғарбда жаҳолат ва инквизиция даври деб баҳоланган ўрта асрларда, шарқ адабиёти вакиллари томонидан хусусан буюк мутафаккир, тасаввуф илмининг билимдони Мавлоно Жалолiddин Румийнинг «Маснавийи маънавий» асари нолисоний жиҳатдан таҳлилга тортилади. Адибнинг бу ва бошқа асарлари пайдо бўлиши биланоқ, адаб аҳлининг кўпчилигини диққатини ўзига тортди. Адиб асарларидан завқланиш, уларда ифодаланган умумбашарий фазилатлардан ибрат олиш, гўзал маснавий таъсирида ўз она тилида ижодий асар яратиш, Мавлоно Румий сатрлари билан ўз халқини ошино қилиш анъанага айланди. Шу билан бирга мазкур мақолада дидактик образ концепти, Румий ижодининг ўзига хослиги, лирикасидаги дидактик талқин ва адибнинг бадиий маҳорати билан бирга Ғарб тилларига қилинган ўғирмалари ҳам таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: Мавлоно, Балхий, «Маснавийи маънавий», Жалолiddин Румий, шарқ адабиётининг даҳолари, Ж.Ҳаммер, Ж.Родхоуз, Н.Винфельд, Р.Никелсон, А. Шиммель.

Аннотация: В данной статье не лингвистически анализируется произведение великого мыслителя, учёного суфизма Мавлоно Джалалуддина Руми “Маснави”, когда ещё на Западе в Средневековье считалось периодом невежества и инквизиции. Как только появились эти и другие произведения философа, они привлекли внимание большинства литераторов. Стало традицией наслаждаться литературными произведениями, учиться выраженным в них универсальным качествам, создавать творчество на родном языке под влиянием красивых маснави, знакомить свой народ со строками Мауланы Руми. Вместе с тем в данной статье анализируются дидактическая образная концепция, оригинальность творчества Руми, дидактическая интерпретация его лирики, художественное мастерство писателя, а также его переводы на западные языки.

Ключевые слова: Мавлана, Балхи, “Маснави”, Джалалуддин Руми, гении восточной литературы, Дж. Хаммер, Дж. Родхоуз, Н. Винфельд, Р. Никельсон, А. Шиммель.

Abstract: This article analyzes non-linguistically the work of the great thinker, scholar of Sufism Mawlano Jalaluddin Rumi “Masnavi”, when in the West in the Middle Ages it was considered a period of ignorance and inquisition. As soon as these and other works of the philosopher appeared, they attracted the attention of most writers. It has become a tradition to enjoy literary works, to learn the universal qualities expressed in them, to create creativity in their native language under the influence of beautiful masnavi, to acquaint their people with the lines of Maulana Rumi. At the same time, this article analyzes the didactic figurative concept, the originality of Rumi's work, the didactic interpretation of his lyrics, the writer's artistic skill, as well as his translations into Western languages.

Keywords: Mawlana, Balkhi, "Masnavi", Jalaluddin Rumi, geniuses of Oriental literature, J. Hammer, J. Rodhouse, N. Winfield, R. Nickelson, A. Schimmel.

Кириш. Кўхна Шарқ асрлар давомида ғарбликлар диққатини ўзига жалб этиб келган. Ҳамиша афсонавий ва сирли бўлиб туюлган Шарқ ўзининг адабиёти ва санъати билан ҳам Европа халқларини мафтун этганлиги сир эмас. Айниқса, Шарқ адабиётининг даҳолари – Рудакий, Фирдавсий, Ибн Сино, Хайём, Низомий, Аттор, Румий, Саъдий Ҳофиз, Жомий, Навоий, Бобур ва Бедилнинг инсондўстлик ва ҳаётсеварлик ғоялари билан йўғрилган адабий-илмий мероси Ғарб тадқиқотчиларини бефарқ қолдирмаганлиги бировга сир эмас.

Асосий қисм. Мавлоно Жалолiddин Румийнинг ҳаёти ва ижоди нафақат Эрон, Тожикистон, Туркия, Ўзбекистон, Озарбайжон ва бошқа дунё тиллари ва адабиёти вакиллари ҳам, бу зоти шарифнинг ҳаёт йўллари, ўткир қаламлари билан яратилган юксак бадиий асарлари Европалик

илмсевар олимларнинг диққатини ўзига жалб қилган. Изланишлар шуни кўрсатадики, Англия, Америка, Франция, Германия, Италия ва бошқа Европа адабиёт мухлисари томонидан Румий асарлари ўрганилди, таржима қилинди ва тадқиқотлар олиб борилди.

Жалолиддин Румий ҳаёт моҳиятини содда, чиройли ва тушунарли тилда асарларига баён этиб бергани учун жаҳон афкор оммасининг диққатини тортган. Ўрта Осиё ва Яқин Шарқда мадрасаларда дарслик сифатида ўрганилган. Айниқса, Эрон, Ироқ, Ҳиндистон, Покистон ва Туркияда кенг шухрат қозонган. Чунончи, Туркияда XX аср бошларига қадар маснавийхонликлар махсус қурилган биноларда ўтказиб турилган. Ёш ва қарийлар бу адабий суҳбатлардан бир хил баҳраманд бўлганлар.

Нима учун Румий ижодий бутун жаҳон адабиёти вакиллари диққатини ўзига жалб қилди? Бу қудратнинг манбаи нима ўзи? Бизнингча, ҳеч иккиланмасдан “мен онам эмас, ишқ туғди” деган фикрларига таянган ҳолда буни боис ишқдир. Яъни румиёна ишқ.

Хусусан, Жалолиддин Румийнинг “Маснавийи маънавий” пайдо бўлишидан буён уни шарҳлаш, изоҳ беришга ва ундаги тасаввуфий ғояларни тушунишга бўлган уринишлар тўхтаган эмас. Бу ҳолат аввало, Туркияда Жалолиддин Румийнинг ўз ўғли Султон Валад, замондошлари Аҳмад Афлокий, Фаридун Сипоҳсолор бу ишни амалга оширган бўлсалар, кейинчалик бир қатор таржимонлар ва адабиётшунослар турк тилида Шамъий, Сарварий, Исмоил Анқаравий, Фуод Кўпрўлу, Абдулбоқи Гулпинарли, Меҳмет Али Айний, Сулаймон Наҳифий, Обиддин Пошо, Валад Узбудак, Митҳат Баҳори Байтур ва бошқаларнинг шарҳлари, тадқиқотлари, таржималари, дунё юзини кўрди. Эронда эса ҳам “Маснавий”нинг анча шарҳлари Али Даштий, Абулхасан Зарринқўб, Шафий Кодканий, Жамол Ҳумоий, Мухаммад Истеълмоий, Тақий Пурномдориён, Муртазо Беҳишти, Носириддин Соҳибзамоний, Абдулкарим Сирўш, Бадиъуззамон Фурузонфар ва бошқалар томонидан амалга оширилди. Шунингдек, бошқа тил вакиллари, жумладан, урду тилида Мунши Али, Юсуф Алишоҳ Чишти таржималари, Шиблий Нўъмоний, Абдуали ва Ҳанифа Абдулҳаким шарҳлари пайдо бўлган бўлса, инглиз олимлари ҳам бу йўлни давом эттирдилар. Мисол, Рейнольд Никольсон, Артур Арберри, Карл Эрнст, Камилла ва Кабир Хелминскийлар, Уильям Читтик, Шахрам Шива, Иброҳим Жўмард ва Колман Баркснинг инглиз тилига, Жозеф Ҳаммер Пургстал, Фридрих Рукерт, Ҳерман Этенинг олмон тилига, Клемен Хуарнинг фаранг тилига қилган таржималари орқали «Маснавийи маънавий» манзумаси Европага кириб борди. Фарбнинг Ҳ.Риттер, Ж. Фербервагел, Е.А.Браун, Ҳ.Мессе, Б.Спулер ва А. Шиммел каби олимлари «Маснавийи шариф»нинг изоҳи, тадқиқи, насрий баёни ёки сўзма-сўз таржимаси билан машғул бўлдилар. Русийзабонлар эса В.В.Бартольд, А.Кримский, В.А.Гордлевский, Н.Мартинович, Е. Бертельс, И. Брагинский, А.Мецнинг ҳам рус китобхонларни “Маснавий” билан таништиришга ўз хиссаларини қўшдилар. Булардан ташқари, бир қатор таржимонларнинг хизмати орқали, жумладан Ф.Корш, Иля Сельвинский, Давид Самойлов, Владимир Державин, Наум Гребнев, Дмитрий Шchedровитский, Радий Фиш, Леонид Тираспольскийнинг бадиий-шеърий, Н.Османов, О. Акимушкина, Ю.Иоаннесян, Б.Норик, А.Хисматуллин, О. Ястребова, Л. Лоҳутий, Н. Пригарина, М. Русанов ва Н. Чалисованинг таржималари орқали Жалолиддин Румий ижоди ва ҳаёти билан танишиб баҳра олдилар.

Румий асарлари таржимасига истиқлол йилларида айниқса кенг йўл очилиб, бу ишга илк дафъа Жуманиёз Жабборов ва Шоислом Шомухамедов қўл урди. Улар шоирнинг баъзи ғазалларини таржима қилиб, кейинчалик Сирожиддин Саййид ҳам унинг ғазалларидан бир дастасини ўғирди. Жамол Камол аввалига «Маснавий» ривоятларидан баъзиларини ва айрим рубоийларни таржима қилиб, «Учмоққа қанот йўқ вале учгайман» номли китобча чиқарди, кейинроқ эса «Маснавий»ни ўқувчилар ҳукмига тўлиқ ҳавола этди. Бу асарнинг биринчи дафтаридан Асқар Маҳкам ҳам каттагина парчани шеърий, лисоний таржимаси ва шарҳлари билан алоҳида китоб ҳолида эълон қилди.

“Маснавийи маънавий”нинг пурҳикмат байтларига шарҳ бериш масаласида ҳам бир қатор қимматли ишлар амалга оширилди. Айни йўналишга XVIII асрда Хоразмда яшаб фаолият кўрсатган Шайх Одина Мухаммад Хоразмийнинг “Мифтоҳ ул-асрор” асарини киритиш мумкин.

Кўринадики, XIII асрда ибтидо топган “Маснавийи маънавий”га издошлик, ундан таъсирланиш, унга жавоб айтиш, шарҳу изоҳлар ёзиш, уни таржима қилиш ўзига хос адабий анъана сифатида шаклланиб, XXI асрга қадар давом этяпти. Фикримизнинг далили сифатида форсий адабиётнинг моҳир мутаржимси Асқар Маҳкам томонидан амалга оширилган таржима ва изоҳни қайд қилиш жоиздир. Қувонарли томони шундаки, бундай савобли ҳаракатлар ўрта йўлда қолиб кетмади ва ўзбек китобхони бу ноёб асар билан тўла танишиш имкониятига эга бўлди. “Маснавийи маънавий” салоҳиятли таржимон, Ўзбекистон халқ шоири Жамол Камол томонидан тўла ҳолда ўзбек тилига ўғирилди ва биринчи бор олти китоб ҳолида, иккинчи бор бир китоб шаклида ва учинчи бор икки китоб шаклида нашр этилди. Бу таржима олти китоб ҳолида Туркия Республикасининг Кўнё шаҳрида

хам нашр этилди.

Алишер Навоийнинг бирор - бир асари йўкки, унда у ижод этган адабий муҳитнинг маълум бир хусусияти, унинг намояндалари номи зикр этилмаган бўлсин.

Тазкирани тартиб бериш жараёнида форсий адабиётнинг буюк намояндаси, башарият шоири, “Маснавийи маънавий”дек ўлмас асарнинг муаллифи Мавлоно Жалолиддин Румий ҳаёти, адабий меросига оид маълумотлар ўзбек адабининг диққатини ўзига жалб этгани шубҳасиз. Шу боис “Мавлоно Жалолуддин Муҳаммад Балхий Румий қ.с.” таърифи “Насойим ул-муҳаббат”нинг алоҳида саҳифаларини ташкил этади.

Мазкур саҳифалардан, аввало, Мавлононинг таваллуд йили ва жойи, болалик чоғида у киши билан содир бўлган мўъжизалар ҳақидаги маълумотлар ўрин олган.

Адабиётшунос Суйима Ғаниева мазкур асар ҳақида ва Румий билан боғлиқ маълумотларни берар экан, шундай ёзади: “Хожа Муҳаммад Порсо, Фаридуддин Аттор, Хожа Авҳадуддин Ҳамид Киром, Амир Қавомуддин Синжоби ва бошқа машойихлар ҳақидаги фикрларда Жалолуддин Румий билан боғлиқ маълумотлар эҳтиёткорлик билан туркийга ўгирилган”.

Ўтмишда ўзбек тилида ҳам “Маснавийи маънавий”ни шарҳлашга уринишлар бўлган. “Маснавийи маънавий”га шарҳ ёзиш XV асрдан бошланган. Илк шарҳни Камолиддин Ҳусайн Хоразмий ёзган. Лекин у “Жавоҳир ул-асрор ва завоҳир ул-анвор”да манзуманинг фақат уч дафтарини шарҳлаган. Яна Машрабнинг “Мабдаи нур” XVIII асрда Хоразмда яшаб фаолият кўрсатган Шайх Одина Муҳаммад Хоразмийнинг “Мифтоҳ ул-асрор” асарларини бунга мисол келтириш мумкин.

Машрабшуносликда эътироф этиладиган хулосаларга кўра, “Мабдаи нур” буюк шайх ва шоир Румийнинг “Маснавийи маънавий” асарига жавоб тарзида дунёга келган. Машраб маснавийсида кузатиладиган қатор зоҳирий аломатлар мазкур асарлар ўртасидаги муштаракликлардан далолат беради.

Шайх Одина Муҳаммад Хоразмий “Мифтоҳ ул-асрор” асарида аввало, китоб таркиби олти фаслдан иборатлигини қайд қилади, тадқиқотнинг бошланишида, илм турлари, солиқлар, тақлид ва камол аҳли сифати хусусида фикр юритилади. Кейин “Маснавийи маънавий” асарининг учта дафтаридан ҳикоят, ривоятларни танлаб румиёна талқинларидан фойдаланган ҳолда мақсад ва муддаосини изоҳлашган. Шайх Одина Муҳаммад Хоразмий асардаги 511 та ривоятга мурожаат қилган ва уларни шарҳлаган.

Шайх Одина Муҳаммад Хоразмий “Мифтоҳ ул-асрор” асарида аввало, китоб таркиби олти фаслдан иборатлигини қайд қилади, тадқиқотнинг бошланишида, илм турлари, солиқлар, тақлид ва камол аҳли сифати хусусида фикр юритилади. Кейин “Маснавийи маънавий” асарининг учта дафтаридан ҳикоят, ривоятларни танлаб румиёна талқинларидан фойдаланган ҳолда мақсад ва муддаосини изоҳлашган. Шайх Одина Муҳаммад Хоразмий асардаги 511 та ривоятга мурожаат қилган ва уларни шарҳлаган.

Мустақилликкача Румий ижодига муносабат бир томонлама эди. Адиб асарлари юзаки ўрганилди. Адабиётшунос Нажмиддин Комилов айрим тадқиқотларида фикрининг тасдиғи учун “Маснавийи маънавий”дан “Тўрт йўловчи” ривоятини келтиради. Шунингдек, шоир ғазалларидан “Онҳо ки талабгори Худоед, Худоед” мисраси билан бошланадиган ғазални келтириб, замон зайли билан Румий худопараст, реал ҳаётни бир томонлама тушунган деган фикрларни билдирилган. Мустақиллик даврида яратилган тадқиқотларда шоир ижодининг тасаввуфий ва ахлоқий, панду хикматга бойлигини, инсон қадри адиб ижодида улуғланганлигини ўрганишга эътироф ортди.

Заҳматкаш мутаржим Асқар Маҳкам туркиялик румийшунос олим Обиддин Пошшо ва эронлик мавлавийшунос Карим Замонийларнинг шарҳларидан фойдаланган ҳолда, “Маснавийи маънавий” биринчи китобининг бир қисмини 1999 йилда ўзбек тилига ўгирди.

Форс адабиётининг немисзабон мамлакатларда қабул қилиниши адабиёт учун катта аҳамиятга эга. Бу форс шоирларининг дунёқараши, шунингдек, уларнинг шеърий тартиб-қоидаларини билишга тегишли.

Масалан, Иоганн Волфганг фон Гёте форс шеъриясида ифодаланган скептик мослашувчанликни тан олди ва қадрлади. Бундан қарийб икки юз йил аввал, 17-асрнинг биринчи ярмида форс адабиёти илк бор немис тилига, дастлаб ўрта тил сифатида француз тилига таржима қилинган. Жозеф фон Ҳаммер-Пуршталл (Jozef fon Hammer-Purgstall) 1799 йилда Истанбулда ўзининг машхур шеърий таржималарини бошлаганида, форс тили ҳали таржимонлар учун жуда қийин эди.

Бартелеми (Barthelemy d'Herbelot de Molainvilles) нинг нуфузли библиографик энциклопедияси (Bibliothèque Orientale) 1697 сарлавҳа билан соф таржималардан ташқари, вақти-вақти билан икки

тилли нашрлар ишлаб чиқарилади. Биринчиси, Франс Эрдман (Frans Erdmann) Татаристоннинг Қозон шаҳрида, 1843-йилда нашр эттирган Низомийнинг “Етти гўзал” асарининг қисман нашри, иккинчи нашри ҳам кейинги йили Берлинда нашр этилган. 1481-1566 йиллар орасида кўплаб араб ва форс тилларидаги асарлар турк тилига таржима қилинган. 1630-йилларда Усмон полимати Котиб Чалабий Суриянинг Алеппо шаҳридан ўтаётганда маҳаллий антикварлардан топиб олган кўлёмаларнинг номларини ёзиб олишни бошлади ва шу тариқа ўзининг кенг қамровли лойиҳасини бошлади: фан ва адабиётдан араб, форс ва турк тилларида 14500 га яқин асар. алифбо тартибида тасвирланиши (араб тилида, Кашф аз- Зунун ан Асами ал-Кутуб ва-л-Фунун *كشف عن ال ظنون ك سامي*) Бу библиографик лексика Бартелеми (Barthelemy d'Herbelot de Molainvilles) энциклопедияси (1697) учун асос бўлди, у 1777-79 йилларда Шульц (Johann Friedrich Schultz) томонидан немис тилига таржима қилинган, Райске ва Шультенс (Johann Jacob Reiske ва Hendrik Albert Schultens) tomonidan қўшимчалар киритилган. 1785-1790 йиллар оралиғида Ҳалле шаҳрида “Шарқ кутубхонаси” "Orientalische Bibliothek" ёки “Универсал луғат” "Universal Dictionary" номи билан нашр этилган бўлиб, унда Шарқни билиш учун зарур бўлган барча нарсалар мавжуддир. 17 аср ўрталарида Лайден университети форсча кўлёмалар коллекциясини ташкил қила бошлади. У ердан Якуб Голий, Голландиялик шарқшунос (Jacobus Golius) 1625-1629 йилларда кўлёмаларни ўрганиш ва сотиб олиш учун Шарққа жўнаб кетади. Шарқ кўлёмалари кейинчалик Париждаги Роял кутубхонаси (Bibliothèque Royale) ва Оксфорддаги Бодлеиан (Bodleian Library) кутубхонаси учун ҳам сотиб олинади. Германияда шунга ўхшаш марказ ўша даврда йўқ эди, аммо Мюнхен, Берлин, Гамбург ва Дрездендаги олимларнинг шахсий кутубхоналарида бир нечта кўлёмалар мавжуд эди. 17 аср охиридан бошлаб Европада шарқшунослик таназзулга юз тутди. Иоханн Якоб Райске (Johann Jakob Reiske) 1738 йилда Лайпсигдан Лайденга тил кўникмаларини ошириш, форс ва араб тилларини чуқур эгаллаш учун жўнаб кетади.

Тарихда араб ҳарфлари учун биринчи ёғоч ҳарфлар 1554 йилда Венада кесилган, чунки одамлар шарқ тилларидан амалий фойдаланишга қизиқиш билдирган. Венадан ташқари, Амстердамда Саъдийнинг “Тулистон” асарини чоп этиш учун 1651 айнан шу турдан фойдаланилган ва бу 1882 йилгача сақланиб қолган, кейин улар Голландияда бошқа асарни чоп этиш учун қайта ишлатилган.

Ватанимиз истиқлол йилларида Румий ҳаёти ва ижодини ўрганиш, меросини таржима қилиб, нашр этишда алоҳида давр бошланди, дейиш мумкин. Ориф Усмон, Ҳамиджон Ҳомидий, Нажмиддин Комилов, Иброҳим Ҳаққул, Ҳамидулла Болтабоев, Тоҳир Қаҳҳор, Рашид Жумаев, Эргаш Очилов, Хусрав Ҳамидов каби олимлар бу борада илмий тадқиқотларини эълон қилдилар.

Хулоса. Мухтасар қилиб айтганда, Мавлоно Жалолиддин Румийнинг шахсияти ва ижодига муносабат билдириш илк бор Ҳазрат Алишер Навоийдан бошланади, десак бўлади. Бу фикримизнинг далили сифатида “Насойим ул- муҳаббат” асарида Румий ҳаёти ва ижодига доир фикрларни келтириш мумкин.

Ҳазрат Алишер Навоийдан кейин ўзбек тилида ҳам “Маснавийи маънавий”ни шарҳлашга уринишлар бўлган. Ҳайдар Хоразмийнинг “Жавоҳир ул-асрор” асарини бунга мисол қилса бўлади.

Бугунги изланишларимиздан маълум бўлдиким, Ғарба Жалолиддин Румий ҳаёти ва ижоди кенг ўрганилган, ўрганилмоқда, асарлари таржима қилинган, тафсирлар ёзилган, ёзиляти.

АДАБИЁТЛАР:

1. *Abdikarimovich, B. O. "The views of Jalaliddin Rumi." Middle European Scientific Bulletin 12 (2021): 319-322.*

2. *Мавлоно Жалолиддин Румий. Маснавийи маънавий. Биринчи китоб. – Т.: ЎзР ФА Фан, 2005. – Б. 368; Иккинчи китоб. – Т.: Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 2002. – Б. 335; Учинчи китоб. – Тошкент – Техрон: ЎзР ФА Фани, Эрон Ислом Республикаси Ал-Ҳудо халқаро нашриёти, 2003, – Б. 431; Тўртинчи китоб. – Тошкент – Техрон: ЎзР ФА Фан, Эрон Ислом Республикаси “Ал-Ҳудо”, 2003. – Б. 350; Бешинчи китоб. – Техрон: Ал-Ҳудо, 2004. – Б. 400; Олтинчи китоб. – Техрон: Ал-Ҳудо, 2004. – Б. 454.*

3. *Zoyirovna K. D. Study of Linguoculturology in Linguistics //Miasto Przyszłości. – 2022. – Т. 30. – С. 292-294.*

4. *Ганиева С. Жалолуддин Румий Навоий нигоҳида. Жалолиддин Румийнинг мангу маънавий мероси. Мавлоно Жалолиддин Румийнинг 800 йиллигига бағишланган илмий анжуман материаллари. – Т.: 2007. – Б. 32-35.*

5. *Sharopovna B. R. Some approaches to translation //Indonesian Journal of Innovation Studies. –*

2022. – T. 18.

6. Halimovna K.D. *Variability and invariability in fairy tales (As the example of the translation of grimmsfairy tales)* // *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*. – 2020. – T. 24. – №. 1. – pp. 138-144

7. Zoyirovna H. D. *Studies on the Concept of “Motherland” (“Heimat”) in Cognitive Linguistics* // *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture*. – 2022. – T. 3. – №. 11. – С. 155-158.

8. “Yo.V.Gyote "G'arbu Sharq devoni"ning Maqsud Shayxsoda va S.S.Buxoriy tarjimalariga xos xususiyatlar”. *Ilm sarchashmalari*. 2021/1.

9. KD Halimovna. *The Influence of Language and Principles of Translation on the Origin of Variation and Invariance in Translation*. *Web of Scholars: Multidimensional Research Journal*, 2022.

10. Babayev O. *The first encounter between jaloliddin rumi and shams tabrizi* // *центр научных публикаций (buxdu. uz)*. – 2023. – T. 27. – №. 27.

11. Abdulxayrov D. *Nemis tili so 'z boyligining oshishida sharq tillarining o 'rni* // *центр научных публикаций (buxdu. uz)*. – 2022. – T. 13. – №. 13.

12. Abdikarimovich, Mr B. O. "The True Values of the Mavlono Jaloliddin Muhammad Rumi's Philosophy in Russian Translations." *International Journal on Orange Technologies*, vol. 2, no. 12, 31 Dec. 2020, pp. 68-71, doi:10.31149/ijot.v2i12.1091.

13. Qaxorovna, Sanoyeva Dildora. "Mavlono rumiy va asketizm." *o'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali* 1.9 (2022): 40-43.

14. Ruziev Y., Khudoev S., Rakhmatov A. *The use of the past tenses in German and English* // *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*. – 2021. – T. 11. – №. 6. – С. 61-66.

15. Akramovna J. M., Bozorovich R. Y. *The Explanation of Past Simple in the Uzbek and Turkish Languages* // *Spanish Journal of Innovation and Integrity*. – 2022. – T. 5. – С. 152-161.

16. Ruziev Y. *Временное значение глагольного действия в немецком языке* // *Центр научных публикаций (buxdu. uz)*. – 2021. – T. 8. – №. 8.

17. Ҳасанов М. *Улуг китобнинг улуг шарҳи (Сўзбоши) Шайх Одина Муҳаммад Хоразмий. Мифтоҳ ул-асрор*. – Т.: 2006. – Б.4.